NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA – 4101-041-02/2014
P/14/029

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach
ul. Powstańców 29, 40-039 Katowice
T +48 32 784 42 00, F +48 32 784 42 30
lka@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/029 – Digitalizacja dóbr kultury w Polsce
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	Stanisław Tarnowski, główny specjalista kontroli państwowe, upoważnienie do kontroli nr 92427 z dnia 10 grudnia 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Archiwum Państwowe w Katowicach
Kierownik jednostki kontrolowanej	Piotr Greiner, Dyrektor Archiwum Państwowego w Katowicach (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie[1] efekty procesu digitalizacji polskiego dziedzictwa narodowego realizowanego przez Archiwum Państwowe w Katowicach[2].

Uzasadnienie oceny ogólnej

Formułując powyższą ocenę, Najwyższa Izba Kontroli uwzględniła, że:

Przyjęty plan digitalizacji został zrealizowany. Według stanu na 31 grudnia 2014 r. Archiwum zdigitalizowało 27 777 jednostek archiwalnych zbiorów wpisanych do inwentarza.

Dofinansowanie przyznawane Archiwum w latach 2011-2014 (III kwartał) przez Narodowy Instytut Audiowizualny[3] w ramach Wieloletniego Programu Rządowego Kultura+ (priorytet Digitalizacja)[4] zostało wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem. Jednostka realizowała swoje obowiązki zgodnie z zawartymi umowami o dofinansowanie. Utworzono pracownię digitalizacyjną oraz repozytorium danych (serwerownię), zapewniając odpowiednią jakość zdigitalizowanych materiałów oraz bezpieczeństwo ich przechowywania. Przy udzielaniu zamówień publicznych prawidłowo stosowano przepisy ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych[5], a ponadto rzetelnie rozliczano dofinansowanie.

Archiwum prawidłowo realizowało zaplanowane działania mające na celu upowszechnianie wiedzy o udostępnionych w internecie dobrach kultury. Przed przystąpieniem do WPR Kultura+ Jednostka upowszechniła w internecie 306 550 (skanów) obiektów, natomiast na koniec 2014 r. liczba umieszczonych na portalach internetowych skanów wynosiła 498 548, w tym do Narodowego Archiwum Cyfrowego po realizacji pierwszej edycji WPR Kultura+ przekazano 76 195 skanów materiałów archiwalnych[6]. Po zakończeniu trzech kolejnych edycji WPR Kultura+

[1] Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.
[2] Zwanego dalej Archiwum
[3] Zwany też dalej NInA.
[4] Zwanego dalej WPR Kultura+
[5] Dz. U. z 2013 r., poz. 907 ze zm., zwanej dalej ustawą Pzp.
[6] Do zamieszczenia na portalu internetowym www.szukajwarchiwach.pl.

liczba udostępnionych skanów zwiększy się zgodnie z planem o 331 800. Istotnym ograniczeniem dla procesu upowszechniania cyfrowych zasobów Archiwum były prawa autorskie.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Efekty procesu digitalizacji zasobów kultury

Opis stanu faktycznego

W Archiwum Państwowym w Katowicach[7] są przechowywane następujące rodzaje obiektów dziedzictwa kulturowego: aktowe materiały archiwalne, dokumenty pergamionowe i papierowe, dokumentacja techniczna, dokumentacja kartograficzna, fotografie, zbiory audialne i audiowizualne (filmy i nagrania dźwiękowe), pieczęcie i dokumentacja inna obejmująca przede wszystkim materiały ulotne (afisze, plakaty), sztandary, odznaki i odznaczenia, mundury itp., które zostały przejęte przez Archiwum wraz z materiałami archiwalnymi.

(dowód: akta kontroli str. 101-103, 342, 344, 346, 367, 389, 634)

Typowanie zbiorów do digitalizacji odbywało się na podstawie zatwierdzanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwum Państwowego planów rocznych oraz trzyletnich planów, w ramach realizowanego WPR Kultura+. W ramach planów rocznych przewidziano do digitalizacji na lata 2011-2014, odpowiednio: 45 000, 50 000, 75 932 i 88 023 skanów. W realizowanych 2012-2014 zadaniach WPR Kultura+ przewidziano do wykonania, odpowiednio: 76 000, 105 800 i 150 000 skanów. W załącznikach do składanych kolejno w latach: 2012, 2013 i 2014 wniosków do WPR Kultura+ zamieszczano także plany działalności digitalizacyjnej Archiwum na lata 2012-2015, 2013-2015 i 2014-2016. Obejmowały one oprócz realizowanej digitalizacji liczącego 1107 j.a. (8,6 mb) zespołu „Sejm Śląski 1922-1939", także kolekcję ksiąg metrykalnych z zasobów Archiwum (320 000 skanów), zdigitalizowanie akt rodzinnych i akt ogólnej administracji dóbr książąt pszczyńskich z lat 1287-1944, z zespołu nr 17/53 Archiwum Książąt Pszczyńskich - 1755 j.a., co stanowiło ponad 16 mb akt oraz najcenniejszych, najstarszych i najczęściej udostępnianych materiałów archiwalnych. Przy digitalizacji obiektów posiadanych przez Archiwum brano pod uwagę zasoby zewidencjonowane w systemie informatycznym na poziomie jednostki archiwalnej w elektronicznej bazie IZA[8], stosując kryteria określone przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych[9] w zarządzeniu nr 13 NDAP, tj.:
1) digitalizowano zasoby o najwyższej wartości historycznej;
2) znajdujące się w złym stanie technicznym;
3) często użytkowane (udostępniane).

Powyższe kryteria były zgodne z założeniami WPR Kultura, ujętymi w części VI opisu WPR Kultura+ „Kryteria oceny wniosku" i zatwierdzonymi przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Kolejność digitalizowania zasobów wynikała z rocznych planów digitalizacji zatwierdzanych przez NDAP, planów ujętych we wnioskach o dofinansowanie w ramach WPR Kultura+ oraz priorytetów NDAP w sprawie digitalizacji, jak np. digitalizacja akt metrykalnych.

(dowód: akta kontroli str. 45, 205-227, 309, 423, 497, 634)

[7] Zwanego dalej Archiwum
[8] Dane o inwentaryzacji na poziomie zespołu lub zbioru umieszczone były w bazie SEZAM.
[9] Zwanego dalej NDAP

W latach 2011-2014, w pracowniach digitalizacji Archiwum[10] wykonano łącznie 866 680 skanów (13 759 j.a.[11] dokumentów). W ramach rocznych planów pracy na poszczególne lata, pracownie digitalizacji Archiwum wykonały łącznie 334 653 skany (8 127 j.a), tj. o 30% więcej niż zaplanowano, a w ramach realizowanych dodatkowych projektów wykonano 530 027 skanów (5 632 j.a). W poszczególnych latach wykonanie rocznych planów pracowni wynosiło, odpowiednio: w 2011 r. - 58 363 skany (o 30% więcej niż planowano), w 2012 r. – 86 408 skany (o 73% więcej), w 2013 r. – 92 788 skany (o 22% więcej), w 2014 r. – 97 094 skany (o 10% więcej).

W latach 2011-2014 (III kwartał) zostały zawarte przez Archiwum 3 umowy, z będącym operatorem WPR Kultura+ instytutem NInA, na dofinansowanie digitalizacji materiałów archiwalnych oraz zakup i zabudowę niezbędnej infrastruktury technicznej, i tak:

- w dniu 15 października 2012 r. podpisano umowę Nr 00005/12/NInA na digitalizację zasobów archiwalnych „Polski Górny Śląsk w latach 1922-1939. Digitalizacja zespołu Sejm Śląski 1922-1939" oraz na zakup aparatury i oprogramowania dla digitalizacji zbiorów archiwalnych na łączną kwotę brutto 749 550,00 zł, przy czym dofinansowanie stanowiło kwotę 719 550,00 zł[12], a 30 000,00 stanowiło wkład własny Archiwum. Aneksem nr 1 przedłużono termin realizacji umowy z 16 lipca 2013 r. do 31 grudnia 2013 r. W przesłanym, zgodnie z wymaganiami umowy, raporcie końcowym (do 30 dni od umownego zakończenia zadania) potwierdzono wykonanie wszystkich założonych wskaźników w zakresie zakupu sprzętu, oprogramowania oraz digitalizacji (wykonano 76 195 skany – o 0,26% więcej niż założono w harmonogramie). Nakłady finansowe na zadanie wynosiły 749 538,81 zł, w tym kwota 719 538,81 zł stanowiła założoną w umowie wartość 96% całkowitego kosztu zadania, a kwota 30 000,00 zł stanowiła wkład własny Archiwum[13]. Wykonane skany przesłano zgodnie z zapisami umowy do Narodowego Archiwum Cyfrowego. Zakończona umowa została prawidłowo rozliczona.

- w dniu 4 października 2013 r. podpisano umowę Nr 00238/13/NInA na digitalizację zasobów archiwalnych „Wielokulturowy Górny Śląsk w aktach Urzędów Stanu Cywilnego z lat 1874-1910 oraz zakup sprzętu i modernizację sieci komputerowej dla potrzeb digitalizacji i przechowywania zbiorów archiwalnych na łączną kwotę brutto 326 200,00 zł, przy czym dofinansowanie stanowiło kwotę 273 400,00 zł[14], a 52 800,00 zł stanowiło wkład własny Archiwum. Aneksem nr 2 przedłużono termin realizacji umowy z 4 sierpnia 2014 r. do 31 grudnia 2014 r. Spośród wydatków przy realizacji powyższej umowy, w ramach wkładu własnego (zabezpieczonego przez NDAP), do końca III kwartału 2014 r., Archiwum zapłaciło Towarzystwu Przyjaciół Archiwum[15], na podstawie podpisanej 14 października 2013 r. umowy, 50 000,00 zł

---

[10] W Archiwum funkcjonowały w tym okresie dwie pracownie – w budynku nr 8 (Oddział VI) i w budynku nr 10 (Oddział VII).

[11] Jednostek archiwalnych tj. np. pojedynczego dokumentu pergaminowego lub papierowego, teczki, skoroszytu, księgi, mapy, planu, afiszu, plakatu itp. – j.a nie określa ilości stron (skanów) danego dokumentu.

[12] W tym zakup infrastruktury stanowił w 2012 r. kwotę 565 500,00 zł, natomiast według planu realizacja digitalizacji wyniosła w roku 2012 71 250,00 zł i w 2013 r.- 82 800,00 zł

[1313] Wkład własny Archiwum stanowiło wykonanie 25 000 kopii cyfrowych wykonanych z zespołu nr 12/17 „Sejm Śląski 1922-1939' za kwotę 30 000,00 zł przez Towarzystwo Przyjaciół Archiwum ze środków własnych, na podstawie podpisanego z Archiwum porozumienia z 6 lipca 2012 r.

[14] W tym zakup i zabudowa infrastruktury stanowiła w 2013 r. kwotę 65 0000,00 zł, natomiast według planu realizacja digitalizacji wyniosła w roku 2013 105 500,00 zł i w 2014 r.- 102 900,00 zł

[15] Zwanego dalej TPA. Założone w 2001 r., ma formę organizacyjną stowarzyszenia (nr KRS 0000028015). Główne cele statutowe obejmują m.in. działania w zakresie zbierania funduszy

za wykonanie digitalizacji 75 727 stron materiałów archiwalnych z 13 zespołów Urzędów Stanu Cywilnego z terenu Górnego Śląska.

- w dniu 24 października 2014 r. podpisano umowę Nr 00128/14/NInA na digitalizację zasobów archiwalnych w ramach zadania „Dziedzictwo cywilizacyjne w Archiwum Książąt Pszczyńskich" na łączną kwotę brutto 516 350,00 zł, przy czym dofinansowanie stanowiło kwotę 503 900,00 zł[16], a 12 450,00 zł stanowiło wkład własny Archiwum. Umowny termin realizacji umowy określono na 3 sierpnia 2015 r.

Dofinansowanie przyznawane Archiwum przez NInA w ramach WPR Kultura+ na zadania realizowane w latach 2011-2014 (III kwartał) zostało wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem. Jednostka realizowała swoje obowiązki zgodnie z zawartymi umowami.

Wykonane skany ewidencjonowane były w książkach ewidencji zdigitalizowanych materiałów na poszczególne lata.

(dowód: akta kontroli str. 45, 427-429, 456-462, 485-491, 535-547, 553, 558-567, 609-616, 633, 635)

Będący na wyposażeniu Archiwum sprzęt do digitalizacji umożliwiał ucyfrowienie materiałów archiwalnych z grupy A[17], (księgi, luźne dokumenty, dokumentacja techniczna), B (pergaminy), C (fotografie) D (negatywy szklane), mikrofilmów (grupa E), materiałów kartograficznych z grupy G i obiektów przestrzennych z grupy F (przy pomocy aparatu fotograficznego). Brak było w Archiwum sprzętu, umożliwiającego digitalizowanie materiałów audiowizualnych. Do końca 2014 r. wykonano w Archiwum 1 599 993 skany materiałów tekstowych (w tym 1 086 221 z zasobu własnego i 513 772 spoza zasobu Archiwum) oraz 28 726 skany obrazów nieruchomych stanowiących zasób własny (fotografie, plakaty i mapy). W Archiwum na dzień 31 grudnia 2014 r. zdigitalizowano łącznie 27 777 j.a. (1,19% z 2 339 766 j.a. posiadanych zbiorów), w tym: w grupie A – 14 881 j.a., (co stanowiło 0,66% z 2 250 295 j.a. posiadanych zasobów), w grupie B – 406 j.a. (co stanowiło 5,82% z 6 970 j.a.), w grupie C – 3 276 j.a. (co stanowiło 10,5% 31 200 j.a.), w grupie D (negatywy szklane) – 1 426 j.a. (co stanowiło 44,57% z 3 199 j.a.), w grupie F (inne) – 1 829 j.a. (co stanowiło 10,81% z posiadanych 16 834 j.a.), w grupie G (kartografia) – 5 968 j.a. (co stanowiło 21,73% z posiadanych 27 462 j.a.).

Koszty poniesione przez Archiwum na digitalizację w poszczególnych latach objętych kontrolą wyniosły: w 2011 r. – 130 tys. zł, w 2012 r. – 1 071 tys. zł, w 2013 r. – 655 tys. zł i w 2014 r. do końca III kwartału – 298 tys. zł. Środki własne stanowiły 1 260 tys. zł, natomiast kwota 886 tys. zł pochodziła z dofinansowania w ramach WPR Kultura+.

(dowód: akta kontroli str. 47, 49, 72-87, 266-299, 343)

Z uwagi na obszerność posiadanego przez Archiwum zasobu (ponad 2 200 tys. j.a.) oraz fakt, że średnia liczba nabywanych rocznie archiwaliów przekracza dziesięciokrotnie roczne możliwości digitalizowania zbiorów, w Archiwum nie oszacowano ogólnej wielkości archiwaliów, które powinny być objęte digitalizacją, ani kosztów pełnej cyfryzacji zasobu Archiwum. Wpływ na to ma również brak elektronicznych baz danych (inwentarzy) dla części zespołów, które były

---

i działalność gospodarcza na rzecz wspomagania działań Archiwum na polu popularyzowania wiedzy archiwalnej, w tym wydawanie periodyku „Zeszyty Archiwalne". Członkami TPA są także pracownicy Archiwum.

[16] W 2014 r. przewidziano według umowy na digitalizację materiałów 442 400,00 zł zł, natomiast w 2015 – 61 500,00 zł.

[17] Obiekty dziedzictwa narodowego zostały podzielone na grupy w opracowaniu „Standardy w procesie digitalizacji obiektów dziedzictwa kulturowego", pod redakcją Grzegorza Płoszajskiego.

opracowane przed 2000 rokiem, kiedy to zaczęto elektroniczną rejestrację zasobu. Dyrektor Archiwum wyjaśnił ponadto, że digitalizacja nie jest podstawowym zadaniem w działalności Archiwum i żadna instytucja, w tym Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, nigdy nie żądała od Archiwum przeprowadzenia takich szacunków.

(dowód: akta kontroli str. 57-58, 332-341, 358, 376, 450-452, 521-523, 601-602, 636)

Obowiązujące w Archiwum standardy dla procesu digitalizacji materiałów archiwalnych zostały określone w załączniku do zarządzenia nr 13 NDAP. Były one tożsame w zakresie parametrów technicznych z wymaganiami określonymi w Katalogu Praktyk i Standardów Digitalizacyjnych materiałów archiwalnych, opublikowanym przez Narodowy Instytut Audiowizualny dla potrzeb realizacji zadań w ramach WPR Kultura+.

Według wyjaśnień Dyrektora Archiwum, zgodnie z zarządzeniem nr 13 NDAP, wszystkie wykonywane w pracowni digitalizacyjnej kopie cyfrowe poddawane są szczegółowej kontroli technicznej i jakościowej. Kontrolę bieżącą swojej pracy wykonuje operator skanera, natomiast po zakończonym procesie skanowania, kontrola wykonywana jest przez osobę nieuczestniczącą w skanowaniu. Kontroli podlegają przede wszystkim parametry wykonanych skanów, zgodność ilości wykonanych kopii z oryginałem i jakość uzyskanego obrazu cyfrowego.

(dowód: akta kontroli str. 100, 102, 312-331, 636)

Prawidłowość stosowania obowiązujących w Archiwum standardów określonych w załączniku do zarządzenia nr 13 NDAP (i wymaganych przy realizacji zadań w ramach WPR Kultura+) była potwierdzona przez niezależną pracownię, tj: Oddział Digitalizacji Narodowego Archiwum Cyfrowego, która przeprowadziła kontrolę statystyczną 2 665 skanów wykonanych przez Archiwum w ramach realizacji zadań w ramach WPR Kultura+. W notatce z kontroli zapisano, że struktura katalogów, nazewnictwo plików, format zapisu (TIFF), rozdzielczość (300 dpi), przestrzeń barwna (RGB), głębia kolorów (24 bit), odwzorowanie kolorów, ułożenie wzorców paskowych i ramka wokół skanowanego obiektu były prawidłowe.

(dowód: akta kontroli str. 477-478, 635)

W ocenie Dyrektora Archiwum, głównym czynnikiem opóźniającym proces digitalizacji w Archiwum jest brak środków finansowych na zatrudnienie nowych pracowników do pracowni digitalizacyjnych, co wiąże się z brakiem możliwości wykorzystania już posiadanego sprzętu i infrastruktury technicznej na szerszą skalę. Praca pracowni digitalizacji w ramach oddziału VI odbywa się tylko na jedną zmianę, a w przypadku pracowni w oddziale VII zajmującej się głównie skanowaniem map, pracownik tylko ok. 20% swojego czasu pracy poświęcał na digitalizację.

(dowód: akta kontroli str. 60-61, 636)

Charakter stwierdzonych w wyniku ostatniego skontrum[18] ubytków zasobu Archiwum oraz rozwój techniki w zakresie digitalizacji umożliwiający jej przeprowadzenie

[18] Kontrola zbiorów archiwalnych, przeprowadzana w oparciu o istniejący inwentarz lub inną pomoc ewidencyjną, mająca na celu ustalenie stanu faktycznego zbiorów i ujawnienie braków, wykonana na podstawie zarządzenia Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 13 kwietnia 1995 roku *w sprawie przeprowadzenia w latach 1995-1997 skontrum państwowego zasobu archiwalnego w archiwach państwowych.* Kontrola wykazała brak 14 zespołów (1.205 j.a) *w tym m.in.* przejęcie i nie zwrócenie 19 listopada 1954 r. 113 j.a. akt przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie, a w 1974 r. 10 j.a. nie wróciło po kopiowaniu z Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie- stwierdzone braki są wyjaśniane w trakcie bieżącego porządkowania i ewidencjonowania zespołów do chwili obecnej. W latach 2002-2003, w związku z decyzją nr 5

zgodnie ze współczesnymi standardami technicznymi dopiero od końca pierwszej dekady XXI wieku pozwala stwierdzić, że nieprzeprowadzenie digitalizacji całości zbiorów nie miało wpływu na utratę bezpowrotną materiałów archiwalnych stwierdzonych w wyniku ostatniego scontrum zbioru.

(dowód: akta kontroli str. 5, 59, 627-628)

Uwagi dotyczące badanej działalności

Archiwum przy realizacji umowy Nr 00238/13/NInA na digitalizację zasobów archiwalnych „Wielokulturowy Górny Śląsk w aktach Urzędów Stanu Cywilnego z lat 1874-1910 zleciło TPA wykonanie digitalizacji części zasobu za kwotę 50 000,00 zł brutto. W imieniu TPA, umowę podpisał będący pracownikiem Archiwum Prezes Zarządu TPA. Zakresy przeznaczonych do digitalizacji zasobów akt w ramach rocznych planów pracy pracowni digitalizacji Archiwum oraz realizowanych w ramach WPR Kultura+, w tym wykonywanych przez pracowników Archiwum na podstawie umów – zleceń oraz przez TPA były rozłączne. Potwierdzały to roczne sprawozdania z digitalizacji zasobów Archiwum, protokoły odbioru prac wykonanych przez pracowników Archiwum na podstawie umów – zleceń oraz przez TPA, a także zestawienia przekazywane do Narodowego Archiwum Cyfrowego wykonanych w Archiwum skanów celem ich archiwizacji i udostępnienia w internecie, z podaniem numeru i nazwy zespołu zeskanowanych akt, liczby skanów i terminu (roku) realizacji skanowania. NIK zwraca jednak uwagę, że wykonywanie niektórych zadań Archiwum przez TPA, którego członek zarządu jest pracownikiem Archiwum, może być przyczyną konfliktu interesów szczególnie w sytuacji, gdy TPA wykonywało odpłatne usługi przy wykorzystaniu sprzętu i pracowników Archiwum.

Według wyjaśnień Dyrektora Archiwum, w relacjach między Archiwum a TPA nie zachodzi sprzeczność interesów, ponieważ głównym celem TPA określonym w statucie jest wspieranie działań Archiwum, co robi m.in. przy pomocy środków pozabudżetowych. Archiwum stara się zatrudniać przy digitalizacji w pierwszej kolejności pracowników Archiwum, przygotowanych merytorycznie do postępowania z materiałami archiwalnymi, a pracownicy obcy muszą pracować pod nadzorem pracowników Archiwum. NDAP i Minister Finansów wyrażali zgodę na zwiększenie budżetu wynagrodzeń bezosobowych w Archiwum, przy realizacji digitalizacji w ramach WPR Kultura+ w latach 2012-2014.

(dowód: akta kontroli str. 113-114, 118-119, 126-127, 130-133, 248-258, 332-335, 337, 339, 363-364, 384-385, 427-430, 440, 456, 472-476, 510-511, 535-539, 559, 634-636, 639)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

2. Tworzenie infrastruktury dla zasobów cyfrowych.

Opis stanu faktycznego

Na potrzeby digitalizacji w Archiwum wykorzystywanych było 6 pomieszczeń, zlokalizowanych w dwóch budynkach Centrali Archiwum przy ul. Józefowskiej 104 w Katowicach o łącznej powierzchni 134 m^2, z 325 pomieszczeń wykorzystywanych na potrzeby Archiwum w Centrali oraz w siedmiu oddziałach zamiejscowych, o łącznej powierzchni 16 035 m^2. Stanowi to 0,84% całości użytkowanej powierzchni. Pracownia digitalizacji w budynku nr 8, obejmowała łącznie 4 pomieszczenia o sumarycznej powierzchni 76 m^2. Pracownia digitalizacji w budynku nr 10 obejmowała pomieszczenie nr 327 o powierzchni 30 m^2, w którym skanowane były głównie materiały kartograficzne oraz

Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 21 czerwca 2002 roku *w sprawie przeprowadzenia w archiwach państwowych lustracji stanu zasobu,* przeprowadzono kontrolę stanu kompletności najstarszych i najcenniejszych zbiorów Archiwum i nie stwierdzono w ich obrębie żadnych niepokojących braków, tak całych jednostek, jak i ich zawartości.

pomieszczenie serwerowni o powierzchni 28 m^2, spełniające funkcję tymczasowego repozytorium, w którym przechowywane są zdigitalizowane obiekty. Pomieszczenia pracowni digitalizacji spełniały wymagania określone w zarządzeniu nr 13 NDAP. Dostęp do pomieszczeń miały osoby zajmujące się digitalizacją. Pomieszczenia te nie służyły innym celom, niż potrzeby digitalizacji. Na wyposażeniu oddziałów VI i VII były urządzenia przenośne do pomiaru temperatury, wilgotności i natężenia oświetlenia. Dyrektor Archiwum poinformował, że w niedofinansowanych archiwach państwowych nie stosuje się „wbudowanych" urządzeń tego typu - wymagałoby to poważnych inwestycji finansowych, które jego zdaniem powinny być użyte do kontroli magazynów archiwalnych, a nie pomieszczeń reprograficznych, w których archiwalia przebywają przez krótki czas. Zdaniem Dyrektora Archiwum, w chwili obecnej rozproszenie organizacyjne Archiwum nie wpływa znacząco na proces digitalizacji zasobu, ponieważ problemem głównym są braki kadrowe.

(dowód: akta kontroli str. 51, 88-90, 266-299, 637-638)

Digitalizacją w Archiwum zajmuje się obecnie 5 osób (4,5% z wszystkich 112 zatrudnionych w Archiwum[19]), w tym 3 osoby w ramach Oddziału VI konserwacji i zabezpieczenia zasobu oraz masowego odkwaszania papieru (z kierownikiem Oddziału włącznie) oraz 2 osoby w Oddziale VII dokumentacji kartograficznej i technicznej (z kierownikiem Oddziału włącznie). Pracownik merytoryczny w Oddziale VII zajmuje się głównie opracowywaniem zasobów mapowych i na digitalizację map przeznacza około 20 % swojego czasu pracy. W zakresie obowiązków pracowników określono zadania związane z digitalizacją zasobów archiwalnych. Oprócz pracy przy digitalizacji archiwów w ramach obowiązków służbowych przy realizacji rocznych planów digitalizacji pracowni, pracownicy digitalizowali materiały archiwalne także przy realizacji zadań w ramach WPR Kultura+ na podstawie umów - zleceń oraz w ramach świadczonej pracy na rzecz stowarzyszenia „Towarzystwo Przyjaciół Archiwum". Nie prowadzono odrębnej ewidencji ponadnormatywnego czasu pracy pracowników Archiwum. Dokumentem rozliczeniowym wykonania dodatkowej pracy były protokoły odbioru dodatkowych zadań, na podstawie określonych w umowach ilości zadań do wykonania oraz okresu ich realizacji.

Z informacji udzielonej NDAP wynika, że Archiwum w ramach statutowej działalności może wykonać ok. 100 000 skanów rocznie. Przy założeniu, że prace będą wykonywane rotacyjnie (na zmiany) przez kilku pracowników Archiwum na sprzęcie znajdującym się w posiadaniu Archiwum, możliwe jest wykonanie ok. 200 000 skanów. Z uwagi na charakter posiadanych zasobów, prace prowadzone na zasobach Archiwum przez pracowników zewnętrznych lub firmy obce, muszą być prowadzone pod nadzorem pracowników merytorycznych Archiwum.

Wymagania kwalifikacyjne dla pracowników zajmujących się digitalizacją nie zostały w Archiwum określone. Jeden z pracowników posiadał wykształcenie technika fotografika, jeden w zakresie telekomunikacji, jeden średnie ogólnokształcące. Trzech pracowników posiadało wykształcenie wyższe oraz podyplomowe w zakresie historii i archiwistyki. Pracownicy odbyli szkolenia specjalistyczne zorganizowane przez Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, Narodowe Archiwum Cyfrowe i Narodowy Instytut Audiowizualny, w ramach szkoleń przewidzianych dla pracowników digitalizacji. W związku z zakupem nowoczesnych skanerów, pracownicy również byli przeszkoleni przez przedstawicieli producentów urządzeń

[19] Stan załogi Archiwum Państwowego w Katowicach na dzień 16 grudnia 2014 r. wynosił 112 osób, co w przeliczeniu na pełne etaty wynosiło 106,25 etatu. Pracowników merytorycznych (w ramach Służby Cywilnej) było 66 osób tj. 64,75 etatu.

i otrzymali stosowne certyfikaty. Zgodnie z informacją Dyrektora Archiwum, wiadomości zdobyte na szkoleniach są przekazywane w ramach szkoleń wewnętrznych pozostałym pracownikom.

(dowód: akta kontroli str. 63, 66, 104-108, 113-140, 254, 639)

Roczne plany digitalizacji zasobów Archiwum, zgodnie z załącznikiem do zarządzenia nr 15/2012 r. Dyrektora Archiwum z dnia 17 lipca 2012 r. przygotowywał kierownik Oddziału VI Konserwacji i zabezpieczenia zasobu oraz masowego odkwaszania papieru, w porozumieniu z kierownikami: Oddziału I Opracowania i ewidencji zasobu archiwalnego, Oddziału III Przechowywania zasobu archiwalnego, Oddziału IV Udostępniania zasobu archiwalnego i Oddziału VII Dokumentacji kartograficznej i technicznej oraz kierownikami oddziałów zamiejscowych.

Roczne plany digitalizacji zasobów Archiwum na lata 2013-2015 były opiniowane przez będącą organem Archiwum Komisję Konserwatorską i akceptowane przez Dyrektora Archiwum, który następnie przedkładał je od 2012 r., zgodnie z zarządzeniem nr 13 NDAP, do zatwierdzenia Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych. Na 2013 r. przewidziano do zdigitalizowania 75 932 skanów, natomiast na 2014 r. – 88 023 skanów. Plany roczne na lata 2011-2012 ustalone były przez Dyrektora Archiwum. W planie na 2011 r. przewidziano do zdigitalizowania 45 000 skanów, natomiast na 2012 r. – 50 000 skanów. Zawierały one zakładane do wykonania ilości cyfrowych kopii zabezpieczających oraz nazwy i numery zespołów akt przeznaczonych do digitalizacji na dany rok. W planach zawarto także zapisy, że planuje się systematyczne digitalizowanie wszystkich, poddanych konserwacji w latach 2011-2012 jednostek tak, aby możliwe było udostępnianie ich w formie cyfrowej.

W sprawozdaniach z działalności archiwalnej Archiwum w formularzach KN-1 prezentowano zbiorcze wyniki prowadzonej digitalizacji narastająco. W części opisowej sprawozdań za lata 2011-2013[20], szczegółowo opisywano realizację planów digitalizacji. W sprawozdaniu oddzielnie prezentowano dane i ilości zdigitalizowanych materiałów w ramach rocznych planów pracy pracowni Archiwum i oddzielnie w ramach projektów zewnętrznych, w tym zdigitalizowane materiały w ramach działalności stowarzyszenia TPA.

(dowód: akta kontroli str. 58-59, 301, 332-341, 342-343, 363-364, 367-368, 384-385, 389-390, 406-407, 635-636)

Archiwum jest w posiadaniu nowoczesnej infrastruktury technicznej oraz oprogramowania umożliwiającego przygotowanie materiałów, przeprowadzenie procesu digitalizacji większości posiadanego zasobu archiwalnego, oraz upowszechnianie zdigitalizowanego zbioru według wymaganych w Archiwum standardów. Zbudowana z wykorzystaniem dofinansowania uzyskanego w ramach WPR Kultura+ infrastruktura techniczna obejmuje m.in. profesjonalne skanery do digitalizacji materiałów tekstowych i kartograficznych (2 skanery kołyskowe z komputerami sterującymi ScanMaster A1 i ScanMaster A2, skaner do digitalizacji mikrofilmów ScanPro, skaner rolkowy Smart LT, aparat fotograficzny Canon EosSD z obiektywem EF 50 mm USM do wykonywania zdjęć cyfrowych obiektów przestrzennych oraz dokumentacji konserwatorskiej, stacja graficzna z oprogramowaniem do obróbki wykonanych zeskanowanych plików oraz serwer NetGear Ready NAS do przechowywania obrabianych plików), zmodernizowaną wewnętrzną sieć komputerową, spełniającą wymogi wydajności do 10 Gb

[20] Do zakończenia kontroli NIK (23 stycznia 2015 r.) nie była opracowana część opisowa sprawozdania Archiwum z zakresu digitalizacji za 2014 r.

i serwerownię z macierzami dyskowymi do przechowywania zdigitalizowanych materiałów. Zakupione i zabudowane urządzenia, jak też pomieszczenia pracowni digitalizacji w budynku nr 8 (Oddział VI) i w budynku nr 10 (Oddział VII) spełniały standardy wymagane zarządzeniem nr 13 NDAP w zakresie parametrów technicznych wymaganych przy digitalizacji i przechowywaniu zasobów archiwalnych.

Na stworzenie powyższej infrastruktury technicznej poniesiono w latach 2011-2014 (III kwartał) nakłady w wysokości 892 tys. zł., w tym 263 tys. zł stanowiły środki własne (30%), natomiast 629 tys. zł pochodziły z dofinansowania w ramach WPR Kultura+.

(dowód: akta kontroli str. 49, 41-204, 266-299, 605-606, 639)

W latach 2011-2014 w Archiwum dokonano 15 zakupów sprzętu do digitalizacji materiałów archiwalnych (w tym 3 zestawów komputerowych z oprogramowaniem, 2 macierzy dyskowych i 3 skanerów), za łączną kwotę 818 683,60 zł. Na podstawie badania 3 największych kwotowo zakupów obejmujących dwa postępowania na wybór wykonawców zamówienia w formie przetargów nieograniczonych na podstawie ustawy Pzp oraz Regulaminu udzielania zamówień publicznych o wartości przekraczającej 14 000 euro[21], a także jednego postępowania (o wartości do 14 000 euro)[22] na podstawie Regulaminu udzielania zamówień publicznych o wartości nieprzekraczającej 14 000 euro[23] stwierdzono, że zakupów tych dokonano zgodnie z wymaganiami powyższych przepisów i uregulowań. W specyfikacji istotnych warunków zamówienia (SIWZ) dla obu postepowań określono właściwie parametry kupowanych urządzeń i zabudowywanej infrastruktury technicznej (sieć komputerowa), co umożliwiało przeprowadzanie procesu digitalizacji zgodnie z obowiązującymi w Archiwum standardami.

(dowód: akta kontroli str. 141-204, 638-639)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Archiwum w zbadanym zakresie.

3. Upowszechnianie zasobów cyfrowych

Opis stanu faktycznego

Do zadań Archiwum zapisanych w Statucie[24] zaliczono m.in. udostępnianie materiałów archiwalnych (§ 5 pkt 1 ppkt 4) oraz przetwarzanie i przekazywanie danych przy użyciu systemów teleinformatycznych lub informatycznych nośników danych (§ 5 pkt 2 ppkt 3). Upowszechnianie przez Archiwum zasobów cyfrowych stanowi spełnienie zadań statutowych, z jednoczesnym wskazaniem na realizację tego procesu z wykorzystaniem nowoczesnych technik przetwarzania oraz udostępniania.

W Archiwum podejmowało w latach 2011-2014 działania z zakresu upowszechniania zdigitalizowanych zbiorów. W załączniku nr 2 do wniosków o dofinansowanie w ramach Wieloletniego Programu Rządowego Kultura+ nabór 2012, 2013 i 2014 załączany był plan działalności digitalizacyjnej, który zawierał m.in. „Planowane zasady i sposób udostępniania obiektów zdigitalizowanych w ramach projektu". W dokumentach tych przewidywano udostępnianie tych materiałów w ogólnopolskim portalu internetowym „Szukaj w archiwach" oraz na

[21] Stanowiącego załącznik nr 1 do zarządzenia nr 10/2011 Dyrektora Archiwum z dnia 28 marca 2011 r. – postępowania przeprowadzono w 2012 i 2013 r.

[22] Zakup dotyczył nabycia w 2012 r. skanera Scanpro 2000 za kwotę 39 950,40 zł i dokonano go przed ogłoszeniem przetargów na zakup sprzętu do digitalizacji.

[23] Stanowiącego załącznik nr 2 do zarządzenia nr 10/2011 Dyrektora Archiwum z dnia 28 marca 2011 r.

[24] Tekst jednolity Statutu stanowił załącznik do decyzji nr 12 NDAP z dnia 7 maja 2013 r.

własnej stronie internetowej, a także w pracowniach Archiwum. Podkreślano, że pozwoli to na dostęp do zdigitalizowanych materiałów każdemu zainteresowanemu badaczowi, także do tych materiałów archiwalnych, które ze względu na zły stan zachowania nie były dotychczas dostępne.
Informacje dotyczące zdigitalizowanego w Archiwum materiału archiwalnego znajdują się na stronie internetowej Archiwum, gdzie na bieżąco zamieszczane są linki do stron, na których znajduje się ten materiał. Zdaniem Dyrektora Archiwum, wpływ digitalizacji na udostępnienie (upowszechnienie) zbiorów Archiwum i promocję kultury jest nie do przecenienia. Digitalizacja i upowszechnianie zasobów cyfrowych ułatwia korzystającym w szybkim dotarciu do poszukiwanych materiałów źródłowych. Dyrektor stwierdził, że spotyka się to z wielkim uznaniem, nie tylko w środowisku zawodowych historyków, ale także dużą rolę propagandową zrobiło i robi publikowanie materiałów np. akt metrykalnych do poszukiwań genealogicznych.

(dowód: akta kontroli str. 5-6, 109-112, 451, 522, 602, 640)

Przed przystąpieniem do WPR Kultura+, Archiwum upowszechniło w internecie 306 550 obiektów (skanów). Na stronach internetowych instytucji kulturalnych w kraju (NAC - szukajwarchiwach.pl, Śląska Biblioteka Cyfrowa - sbc.org.pl, Otwarty Regionalny System Informacji Przestrzennej - orsip.pl i Centralne Archiwum Wojskowe - caw.wp.mil.pl) oraz za granicą (Instytut im. J. Piłsudskiego w Nowym Jorku - pilsudski.org), na dzień 31 grudnia 2014 r. umieszczono łącznie 498 548 skanów zdigitalizowanych materiałów archiwalnych, w tym do NAC, po realizacji pierwszej edycji WPR Kultura+, przekazano 76 195 skanów do umieszczenia na portalu internetowym szukajwarchiwach.pl. Z uwagi na fakt, że proces digitalizacji zasobów w Archiwum miał miejsce od początku XXI wieku, kiedy parametry digitalizacji nie spełniały wymaganych obecnie standardów oraz na małą pojemność administrowanej przez Archiwum strony internetowej, ilość udostępnionych w internecie materiałów stanowiła 30,6% całości zdigitalizowanych w Archiwum zbiorów. Cały zdigitalizowany materiał jest dostępny w pracowni naukowej Archiwum.

(dowód: akta kontroli str. 53, 343, 641-642)

Archiwum podejmowało w latach 2011-2014 działania z zakresu upowszechniania zdigitalizowanych zbiorów. Zdigitalizowane w Archiwum zbiory udostępnia się: w pracowni naukowej Centrali w Katowicach – poprzez wewnętrzny serwer, natomiast w pracowniach naukowych oddziałów katowickiego Archiwum – poprzez nagrania na płytach CD/DVD.
Ponadto, w ramach podpisanych porozumień lub umów, Archiwum realizowało w latach 2011-2014 następujące działania w zakresie upowszechniania zbiorów cyfrowych:

1. Do NAC przesyłano na dyskach zewnętrznych kopie wzorcowe w formacie TIFF o rozdzielczości 300 dpi skanowanych zgodnie z z planowanymi w ramach WPR Kultura+ działaniami materiałów archiwalnych – w sumie do końca 2014 r. przekazano 233 292 skany - te same kopie konwertowane są także do formatów JPG i PDF i zamieszczane w pracowni naukowej Archiwum.
2. Do Śląskiej Biblioteki Cyfrowej w latach 2010-2014 przekazano łącznie 26 954 skanów (od 2013 r. skany do Biblioteki przesyłane były w formacie DJvU) - kopie wzorcowe w formacie TIFF pozostawały w Archiwum.
3. Kopie cyfrowe dla Instytutu im. J. Piłsudskiego były wykonywane w Archiwum z mikrofilmów i zapisywane w formacie JPG i w takiej formie przesyłane były do Nowego Jorku - Archiwum dysponuje w swoich

pracowniach kopiami w tym formacie. Do końca 2014 r. przekazano łącznie 87 478 skanów.

4. Kopie cyfrowe z mikrofilmów dotyczące zespołu *Powstania Górnośląskie* z zasobu Centralnego Archiwum Wojskowego[25] zostały wykonane w formacie TIFF i PDF i przekazane na dyskach zewnętrznych do CAW. Do końca 2014 r. przekazano łącznie 150 592 skanów.
5. Na portal Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej Archiwum przekazało pliki zeskanowanych przez pracownię Oddziału VII w formacie TIFF na dyskach zewnętrznych zasobów mapowych. Do końca 2014 r. przekazano łącznie 232 skany.

(dowód: akta kontroli str. 70-87, 641)

W czasopiśmie wydawanym przez Archiwum pt. „Szkice Archiwalno-Historyczne" nr 11 z 2014 roku ukazało się sprawozdanie z działalności Archiwum na polu digitalizacji. Według informacji Dyrektora Archiwum, o cyfryzacji zbiorów informowani są uczniowie i studenci podczas lekcji i prelekcji przeprowadzanych w Archiwum, a także użytkownicy w pracowni naukowej. W sprawozdaniach KN-1 z działalności archiwalnej, zamieszczano m.in. liczby zorganizowanych w Archiwum wycieczek szkolnych, projektów edukacyjnych, lekcji archiwalnych oraz wizyt na stronie internetowej. Publikowane są także artykuły o przeprowadzanej w Archiwum digitalizacji i o ich dostępności w sieci, a także w prasie regionalnej (np. „Dziennik Zachodni" z 8 marca 2013 r oraz 4 listopada 2014 r., portal internetowy „Twoja – Częstochowa"). Ewaluacji tych działań nie przeprowadzono. Liczba udostępnień zdigitalizowanych materiałów korzystających z pracowni udostępniania zasobu Archiwum[26], jak też umieszczanych na stronie internetowej Archiwum w latach 2011-2014 wzrastała. I tak w bazie SUMA rejestrującej udostępnianie zasobów Archiwum, nastąpił wzrost liczby udostępnień wersji elektronicznych zasobów: od 532 dla użytkowników krajowych i 13 dla zagranicznych w 2011 r. do 782 dla krajowych i 131 dla zagranicznych w 2014 r. Liczba wizyt na stronie internetowej Archiwum zwiększyła się ze 124 507 w 2011 r. do 175 407 w 2014 r. (wzrost o 40,8%).

(dowód: akta kontroli str. 110-112, 410-418, 342, 346, 367, 389, 642)

Do rozliczenia wydatków związanych z realizacją zadań określonych w budżecie zadaniowym prowadzi się w Archiwum ewidencję analityczną ze szczegółowością dział, rozdział, paragraf, symbol zadania z budżetu zadaniowego. Dla digitalizacji prowadzone są w Archiwum dwa oddzielne działania 9.1.1.5 Digitalizacja dóbr kultury oraz 9.1.1.9 Program Wieloletni „Kultura+" – Priorytet „Digitalizacja". Do ustalenia wydatków osobowo-płacowych dla poszczególnych zadań w tym dla digitalizacji opracowano metody wyliczania ich w oparciu o procentowy udział pracowników w poszczególnych zadaniach. Do wydatków tych, procentowo doliczane są wydatki dotyczące obsługi i administracji. Ponieważ pracownia digitalizacji nie jest osobnym budynkiem udział kosztów utrzymania również ustalony został procentowo w stosunku do zajmowanej powierzchni. Wydatki, które dotyczą tylko digitalizacji przypisywane są bezpośrednio do tego działania.
Archiwum nie planowało i nie poniosło żadnych kosztów związanych z upowszechnianiem i udostępnianiem zasobów cyfrowych. W budżecie zadaniowym Archiwum w działaniu 9.1.1.5 Digitalizacja dóbr kultury oraz w 9.1.1.9 Program Wieloletni „Kultura+" – Priorytet „Digitalizacja" nie występuje odrębny paragraf ewidencjonujący takie koszty. Nie planowanie działań promocyjnych

[25] Zwanego dalej CAW

[26] Rejestrowanych w bazie SUMA w Oddziale IV Udostępniania Zasobu Archiwalnego i Informacji.

w zakresie upowszechniania zasobów cyfrowych Dyrektor Archiwum wyjaśnił skromnością budżetu.

(dowód: akta kontroli str. 67-68, 107, 109-112, 641)

Dyrektor Archiwum podał w wyjaśnieniach, że czynnikiem ograniczającym realizację zadań związanych z udostępnieniem archiwalnych zbiorów cyfrowych jest konieczność przestrzegania przepisów o ochronie praw autorskich i praw pokrewnych, oraz wskazał na konieczność publikowania digitalizowanych przez Archiwum skanów wyłącznie przez NAC na stronie szukajwarchiwum.pl, przez co Archiwum nie ma wpływu na tempo udostępniania zdigitalizowanych przez siebie materiałów i często jest powodem wielomiesięcznego oczekiwania na publikację.

(dowód: akta kontroli str. 107, 109, 642)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Archiwum w zbadanym zakresie.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach.

Obowiązek poinformowania NIK o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 27 lutego 2015 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

Kontroler
Stanisław Tarnowski
gł. specjalista kontroli państwowej

.....